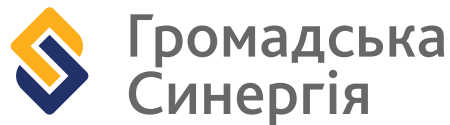

ІНДЕКС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА 2015-2016

Посольство Чеської Республіки в Україні
Embassy of the Czech Republic in Ukraine

Українська частина дослідження була підготовлена за сприяння Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках грантового компоненту проекту «Громадська синергія» під егідою Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства.

Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю Центру «Нова Європа» і не обов'язково відображає точку зору Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження».

З 2014 року підготовку дослідження координує Форум громадянського суспільства Східного партнерства. Дослідження було підготовлене за підтримки Фонду «Відкрите суспільство», Міжнародного фонду «Відродження» та Міністерства закордонних справ Чеської Республіки.

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО У 2015-2016 РОКАХ: ДОВГА ДОРОГА ДО СТАЛИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ НА 2018 РІК

- Урядам країн Східного партнерства слід сконцентруватися на інституціалізації реформ, роблячи їх більш сталими, менш залежними від політичних перестановок і менш вразливими перед політичною нестабільністю.
- ЄС має посилити підтримку і механізми стимулювання імплементації Угоди про асоціацію у Грузії, Молдові та Україні з особливим фокусом на промотуванні незалежної судової влади і прокуратури, становленні незалежних відомств для боротьби з корупцією.
- Диференційований підхід ЄС повинен сприяти громадянському суспільству, не допускаючи жодних компромісів щодо підтримки демократичних проєвропейських прагнень у Вірменії, Азербайджані і Білорусі.
- Євросоюз має відігравати більш проактивну роль у сприянні об'єднаній реакції ЄС на довготривалу безпекову загрозу, якою є Росія для його сусідів і Європи в цілому.

ІНДЕКС 2015-2016 – КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

У період, який охоплює Індекс Східного партнерства 2015-2016 років (березень 2015 – грудень 2016), Грузія, Молдова та Україна продемонстрували прогрес в інтеграції з ЄС через набуття чинності Угод про асоціацію (УА).

За обома показниками Індeksu – «Взаємозв'язок» та «Наближення» – Молдова є лідером, проте з дуже незначною перевагою над Грузією у «Взаємозв'язку» та Україною у «Наближенні».

У «Взаємозв'язку» помітно чіткий поділ між трьома країнами-підписантами УА та іншими трьома державами Східного партнерства – Вірменією, Азербайджаном і Білоруссю. Проте у випадку «Наближення» до трьох країн-підписантів УА приєдналася Вірменія (перебуває на третьому місці, трохи випереджаючи Грузію). Разом вони суттєво випереджають Азербайджан та Білорусь – не в останню чергу через незмінні провали цих країн у питаннях демократії і прав людини. Вірменія зберегла прогрес, досягнутий перед рішенням країни не підписувати Угоду про асоціацію з ЄС.

Як перед Україною, так і Молдовою попереду ще чимало роботи для більш ефективного використання поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Хоча ЄС є найбільшим торговельним партнером обох країн і частка імпорту товарів із ЄС також найбільша, однак три держави Південного Кавказу і Білорусь мають суттєво сприятливіший бізнес-клімат.

Тим часом як Білорусь розпочала переговори з ЄС щодо угод зі спрощення візового режиму та реадмісії, а також звільнила більшість політичних в'язнів, Азербайджан почав переговори щодо укладення Угоди про партнерство із стратегічної модернізації, однак зберіг свої низькі показники у сфері прав людини.

Молдова була лідером серед країн Східного партнерства з реформ щодо наближення до стандартів ЄС. Країна отримала найвищі бали з-поміж 6 країн у розділі «Взаємозв'язок», хоча і далі відстає від України та Грузії, коли йдеться про міжнародну безпеку, політичний діалог та співпрацю. Україна також дещо перевершила Молдову за секторальною співпрацею та торгівлею. До кінця періоду, охопленого Індексом 2015-2016 років, Молдова залишалася єдиною країною з можливістю безвізових поїздок до країн Шенгенської зони, що забезпечило їй найбільш розвинуті контакти між людьми та лідерство у категорії «Громадяни в Європі».

Молдова також посіла перше місце у розділі «Наближення», де разом із Грузією показала найкращий результат у категорії «Глибока та стійка демократія», отримавши найвищу оцінку з політики підзвітності та антидискримінації. В інтеграції та конвергенції з ЄС Молдова з невеликим відривом від України зайняла друге місце, однак продемонструвала другий найгірший результат у бізнес-кліматі та відстала як від Грузії, так і від України у ПВЗВТ. Разом з Україною Молдова виявилася найсильнішою у сфері забезпечення свободи, безпеки та справедливості. Також досить високу оцінку Молдова отримала зі сталого розвитку (на рівні з Азербайджаном, але позаду Вірменії), але показала найгірший результат у досягненні Цілей сталого розвитку ООН.

Грузія показала другий найкращий результат у розділі «Взаємозв'язок». Вона лише трохи відстала від України у сфері міжнародної безпеки, політичного діалогу та співпраці, однак не зуміла зрівнятися з Україною та Молдовою у секторальній співпраці та торгівлі. У категорії «Громадяни в Європі» Грузія зайняла другу сходинку після Молдови, маючи найвищі показники культурних обмінів, а також співпраці у сфері освіти та науки.

У розділі «Наближення» Грузія є четвертою після Молдови, України та Вірменії, хоча посідає перше місце, разом із Молдовою, у категорії «Глибока та стійка демократія», помітно лідируючи у таких напрямках, як чесні вибори, незалежність медіа, верховенство права та боротьба з корупцією. У категорії «Інтеграція та конвергенція з ЄС» Грузія набрала стільки ж балів, як Вірменія, хоча вона випереджає останню у ринковій економіці та ПВЗВТ. Щодо сталого розвитку, то тут Грузія розділяє останню

сходинку з Білоруссю. Країні бракує стратегії або активної політики з координації сталого розвитку.

Україна, третя у розділі «Взаємозв'язок», отримала найвищі позиції у категорії «Міжнародна безпека, політичний діалог та співпраця», а також у секторальній співпраці та торгівлі. Досі Україна веде найінтенсивніший політичний діалог із ЄС. Проте країна розділила з Азербайджаном останнє місце у категорії «Громадяни в Європі» через низькі показники залучення до співпраці у культурній, освітній та наукових сферах.

Посівши з невеликим відривом другу сходинку у Наближенні, Україна недалеко відстала від Молдови і Грузії у категорії «Глибока та стійка демократія», а її прогрес у реформах після Революції гідності засвідчили найвищі бали за свободу слова та зібрань, а також незалежність судової системи. Україна стала лідером за інтеграцією та конвергенцією з ЄС, однак отримала найгірші оцінки за бізнес-клімат. Незважаючи на те, що Україна посіла четверте місце за сталим розвитком, це питання піднялося вище у її політичному порядку денному завдяки створенню урядом у 2016 році Робочої групи високого рівня з питань впровадження Цілей сталого розвитку.

Вірменія зайняла четверту сходинку у розділі «Взаємозв'язок», показавши лиш дещо кращий результат, ніж Білорусь, яка на п'ятому місці. У категорії «Міжнародна безпека, політичний діалог та співпраця» Вірменія на четвертому місці, далеко позаду трьох асоційованих країн. У секторальній співпраці та торгівлі нижчі показники лише у Білорусі, що свідчить про переорієнтацію Вірменії на ринок Росії після вступу до Євразійського економічного союзу (ЄАС), яка посилюється енергетичною залежністю країни від Росії. Досягнення Вірменії були відзначені у категорії «Громадяни в Європі», де вона зайняла третє місце, що є результатом високих оцінок культурного залучення та співпраці.

У «Наближенні» Вірменія посіла третє місце, обігнавши Грузію, хоча у категорії «Глибока та стійка демократія» вона четверта – добряче відстаючи від трьох асоційованих країн, але й далеко випереджаючи Білорусь та Азербайджан. У сфері інтеграції та конвергенції з ЄС Вірменія розділила третє місце з Грузією, і посіла друге місце після Грузії у категорії «Ринкова економіка та ПВЗВТ». Вірменія перша у сталому розвитку: країна створила коор-

динаційну структуру з політики сталого розвитку, однак існують побоювання щодо вирубки лісу, неефективного управління водними ресурсами та слабким контролем над забрудненням.

Азербайджан зайняв останню позицію у розділі «Взаємозв'язок», у рамках якого посів найнижчу сходинку у категорії «Міжнародна безпека, політичний діалог та співпраця». Однак четверте місце за секторальною співпрацею та торгівлею, попереду Білорусі та Вірменії, засвідчує його міцніші торговельні зв'язки з ЄС – Азербайджан не є членом Євразійського економічного союзу. Азербайджан розділив з Україною найнижчу сходинку у категорії «Громадяни в Європі», що свідчить про брак мобільності та безвізових поїздок, а також про низький рівень співпраці у сфері науки та освіти та відсутність активних культурних обмінів.

У «Наближенні» Азербайджан розташований на п'ятому місці, далеко позаду від чотирьох країн-лідерів, але суттєво попереду Білорусі. Посівши п'яте місце у категорії «Глибока та стійка демократія» Азербайджан був шостим за критеріями демократичних прав і виборів, зокрема політичного плюралізму, свободи медіа, порушення громадянських свобод і прав людини. За ступенем інтеграції та конвергенції з ЄС Азербайджан опинився на п'ятому місці, а за ринковою економікою та ПВЗТ – на другому найнижчому місці, хоча країна продемонструвала більші успіхи у сфері бізнес-клімату, ніж Україна і Молдова. Азербайджан розділив із Молдовою друге місце за напрямком «Сталий розвиток», що відображає низький рівень тиску на довкілля і позитивні індикатори стабільного економічного росту.

Білорусь зайняла п'яте місце у розділі «Взаємозв'язок» і, зокрема, четверту позицію у напрямку міжнародної безпеки, політичного діалогу і співпраці, маючи куди нижчий рівень політичного діалогу за будь-яку іншу країну Східного партнерства. Білорусь посіла шосту позицію у секторальній співпраці і торговельних потоках. Вище місце Білорусії – четверте – у категорії «Громадяни в Європі» пояснюється не в останню чергу великою кількістю студентських та інших заявок на отримання віз до ЄС.

Посівши шосте місце у розділі «Наближення», Білорусь має найгірші показники у категорії «Глибока та стійка демократія», зокрема шосте місце за незалежні медіа і, разом із Азербайджаном,

шосте місце за свободу слова і зібрань. Також Білорусь на останньому місці у сфері інтеграції та конвергенції з ЄС, хоча демонструє кращі результати у бізнес-кліматі, ніж Україна і Молдова. У категорії «Сталий розвиток» Білорусь опинилася на п'ятому місці.

ІНДЕКС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 2015-2016

ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ У 2018 РОЦІ

- Українські і міжнародні стейкхолдери повинні працювати над забезпеченням сталого прогресу в ключових сферах реформування (правосуддя, боротьби з корупцією, державної служби) і змін у нових сферах (пенсійної, освітньої та земельного ринку);
- ЄС потребує нових шляхів та інструментів для впливу на українські реформи після того, як було досягнуто візову лібералізацію – особливо це стосується створення незалежного Антикорупційного суду;
- Новий рівень європейської інтеграції повинні забезпечити всебічна імплементація Угоди про асоціацію з ЄС та реалізація всього потенціалу Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі;
- Уряд повинен спиратися на успішне втілення реформ та подальші дипломатичні зусилля щоб зберегти міжнародну підтримку територіальної цілісності України та утримати санкції ЄС і США щодо Росії через її агресію проти України.

НОВА ХВИЛЯ РЕФОРМ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

У другій половині 2015 року в та довкола України сформувався новий статус-кво, що зберігався увесь 2016 рік. Глибина внутрішніх і зовнішніх викликів, перед якими постала країна, вимагали рішучості у розробці та імплементації реформ упродовж тривалого періоду часу.

З одного боку, Україна змогла протидіяти агресії Росії, попри значні людські втрати у боях на Сході України у серпні 2014-го і в січні-лютому 2015-го років. Домовленості, досягнуті в Мінську, дозволили дещо стабілізувати ситуацію на лінії зіткнення між територіями, контрольованими урядом України, і частинами Донецької і Луганської областей, які перебувають під контролем підтримуваних Росією сепаратистських сил. Однак ці домовленості не привели до тривалого миру в регіоні, як це було передбачено переговорами Нормандської четвірки у лютому 2015 року.

Підтримувані Францією та Німеччиною зусилля щодо повного втілення до кінця 2015 року Мінських домовленостей (зокрема, обмін полоненими, місцеві вибори, амністія) не принесли бажаних результатів. Зрештою, сторони погодилися продовжити процес імплементації у 2016 році, наголошуючи, що альтернативи Мінським домовленостям немає.

Попри той факт, що під час 2016 року сторони не просунулися у вирішенні конфлікту на Донбасі, Франція і Німеччина визнали обґрунтованість української формули, відповідно до якої політичний процес (зокрема, конституційні зміни для впровадження децентралізації) не може розпочатися, допоки на окупованих територіях не буде забезпечено вищий рівень безпеки. Тим часом Україна далі живе в умовах постійної тривоги через загрозу ескалації російської агресії. Це тло визначає також міжнародний контекст, у якому Україна має здійснювати внутрішні перетворення, адже окупація важливого центру важкої промисловості України позбавила країну майже 30% експорту, що стало серйозним ударом по економіці країни.

Із іншого боку, усвідомлення необхідності нагальних змін стимулювало процес внутрішніх реформ упродовж 2015-2016 років. Відносний спокій на лінії фронту, забезпечений спільними зусиллями України і міжнародних партнерів (США і країн-членів ЄС), створив більш сприятливі умови для суттєвих реформ у ключових сферах. Міжнародні партнери України більше не сприймали виправдань щодо затримок із реформами, стаючи нетерплячими через брак помітних результатів у тих програмах, яким вони надавали фінансову підтримку.

ЄС і США активно просували ідею про те, що успіхи в реформах сформують підґрунтя для ефективної протидії російській агресії, зокрема завдяки демонстрації того, що Україна досягла очевидного, вимірюваного прогресу і як модель стійкого економічного і соціального розвитку, і як демократична країна, де проводяться вільні і чесні вибори, існує свобода зібрань, плюралізм мас-медіа, незалежна система правосуддя, чіткий розподіл гілок влади, і в якій гарантовано верховенство права, що спирається на ефективну систему стримувань і противаг.

Окрім того, ЄС спільно з українською владою та громадянським суспільством працював над просуванням найголовніших реформ, таких як створення антикорупційних органів та запуск системи електронного декларування, що має забезпечити підзвітність посадовців через обов'язкове декларування всіх активів, які вони або їхні рідні мають в Україні та за кордоном. Ключовим стимулом у процесі реформ була перспектива безвізових поїздок громадян України до країн Шенгенської зони.

Ще одним фактором, який впливав на євроінтеграційні прагнення України, було посилення невизначеності та внутрішніх розбіжностей в ЄС, що їх засвідчив референдум щодо членства в ЄС у Сполученому Королівстві. Його результатом стало голосування за Брекзит у червні 2016 року. У випадку України ці тенденції були посилені перемогою прибічників нератифікації Угоди про асоціацію між ЄС та Україною на референдумі в Нідерландах у квітні 2016 року.

Обидві події негативно вплинули на внутрішньо українські дебати щодо європейської інтеграції, оскільки підсилювали аргументи тих сил в Україні, які виступають проти реформ та тісніших зв'язків із Євросоюзом, дозволяючи їм далі поширювати сумніви серед громадян щодо міцності ЄС та його зацікавленості в Україні. Обрання у листопаді 2016 року Дональда Трампа президен-

том США спровокувало додаткову невизначеність щодо міжнародної підтримки України.

Незважаючи на це, після референдумів у Нідерландах та Сполученому Королівстві, президентських виборів у США як Євросоюз, так і Сполучені Штати підтвердили свою підтримку європейської інтеграції України, а всі країни-члени ЄС ратифікували Угоду про асоціацію з Україною. Аналогічно і ЄС, і США послідовно поновили санкції щодо Росії, запроваджені через її агресію в Україні, та продовжили міжнародну підтримку процесу реформ в Україні.

БЕЗСУМНІВНИЙ ПРОГРЕС У ПРОВЕДЕННІ ВІЛЬНИХ ВИБОРІВ ТА СУДОВІЙ СИСТЕМІ, КЛЮЧОВІ ПЕРШІ КРОКИ У БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ

Прогрес, якого Україна досягнула у реформуванні протягом 2015-2016 років, можна розглядати як склянку, що є або наполовину повною, або напівпорожньою, враховуючи як масштаб розпочатих реформ, так і масштаб завдання повернення України на шлях стійкого належного урядування та демократичного розвитку.

У своїх заявах ЄС чітко визнав, що за урядів прем'єр-міністрів Арсенія Яценюка (лютий 2014 – квітень 2016 року) та Володимира Гройсмана (з квітня 2016 року) Україна протягом кількох років здійснила більше реформ, ніж за попередні 23 роки після здобуття незалежності. Підтвердженням цих оцінок є численні приклади в різних сферах реформ¹.

Передусім Україна закріпила свої досягнення у сфері вільних виборів, спираючись на визнання міжнародному рівні прогресу під час проведення президентських та парламентських виборів 2014 року. Міжнародні спостерігачі визнали місцеві вибори у жовтні-листопаді 2015 року як вільні та чесні, проведені з дотриманням міжнародних стандартів. Порівняно з попередніми виборами суттєво покращилося медійне висвітлення кампаній політичних партій на державних

¹ Ukraine's Reform Achievements and the EU's Support, European Commission – Fact Sheet, Brussels, 28 October 2016, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3573_en.htm

телеканалах та радіо. Позитивну оцінку також отримали списки зареєстрованих виборців, забезпечення права на таємне голосування та охорона виборчих дільниць під час місцевих виборів².

Однак, незважаючи на всі ці досягнення, зарано стверджувати, що прогрес реформ є незворотнім. У сфері виборів ОБСЄ/БДІПЛ одночасно із визнанням позитивних зрушень розкритикував те, як у 2015 році було ухвалено закон «Про місцеві вибори». Окрім того, була проігнорована низка рекомендацій ОБСЄ/БДІПЛ щодо формування виборчих округів. ОБСЄ/БДІПЛ звернула увагу на те, що термін повноважень більшості членів Центральної виборчої комісії скінчився ще у 2014 році, але нові члени не були обрані. Таким чином, Україна потребує нового виборчого законодавства, щоб запобігти частим змінам законів та забезпечити стабільні і довгострокові правила гри.

Іншою пріоритетною сферою, у якій Україна досягла значного прогресу, є реформа судової системи, розпочата у травні 2016 року після ухвалення нового законодавства. Наразі процес призначення суддів охоплює спеціальні процедури перевірки, а просування по службі здійснюється на конкурсних засадах за об'єктивними критеріями. Громадська рада доброчесності, створена відповідно до нового законодавства, гарантує повну відповідність вимогам щодо процесу добору та просування суддів та передбачає участь неурядових організацій у процесі оцінки. Окрім того, протягом звітного періоду було створено абсолютно нову систему для керівництва процесом звільнення суддів та їх покарання за зловживання службовим становищем. Проте порушення правил досі шкодять імплементації нових норм.

Також покращилася ситуація із забезпеченням судів необхідними ресурсами, щоб судді могли належно виконувати свої функції. У 2015-2016 роках було посилено незалежність судових рад, відповідальних за обрання суддів. Відповідно до реформи 2016 року, громадяни України тепер мають право звертатися безпосередньо до Конституційного Суду, якщо, на їхню думку, закон, на

який посилаються у фінальному вердикті їхньої судової тяжби, суперечить Конституції³.

Однак багато нещодавно розпочатих реформ вимагають більших зусиль для забезпечення прогресу. Так, призначення членів Верховного суду не було завершено.

У 2015 році Україна схвалила закон «Про державну службу», та Стратегію реформування державного управління. Новий закон відповідає Принципам державного управління, розробленим завдяки Програмі підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA) Організації економічного співробітництва та розвитку⁴.

Із середини 2015 року розпочалося створення цілої системи інституцій, спрямованих на запобігання корупції та притягнення до відповідальності за корупційні дії державних службовців. Були створені Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціальна антикорупційна прокуратура (САП) та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Наразі ці структури є повністю функціональними. У рамках НАЗК державні чиновники у жовтні 2016 року подали перші електронні декларації щодо своїх статків. Систему було створено для запобігання корупції, підвищення прозорості (е-декларації доступні в режимі онлайн для широкої аудиторії) та сприяння розслідування правопорушень.

Іншим великим проривом стало створення ProZorro, нової онлайн-системи державних закупівель, сфери, у якій процвітає корупція. З 2016 року використання системи ProZorro, розробленої завдяки партнерству уряду, бізнесу та громадянського суспільства, є обов'язковим для здійснення закупівель усіма державними інституціями та підприємствами. Після 13 місяців роботи система, що надає громадянськості доступ до всіх тендерних документів, включаючи подані цінові пропозиції, дозволила зберегти понад 31,4 мільярдів гривень (1 мільярд євро) державних коштів (щорічний ВВП України складає близько 75 мільярдів євро)⁵.

² Ukraine. Local Elections 25 October and 15 November 2015. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, 19 February 2016, Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organisation for Security and Cooperation in Europe, <http://www.osce.org/odihr/elections/ukraine/223641?download=true>

³ Opinion on the Law of Ukraine on the Judiciary and the Status of Judges, Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organisation for Security and Cooperation in Europe, 30 June 2017, <http://www.osce.org/odihr/335406?download=true>

⁴ Principles of Public Administration for European Neighbourhood Policy countries, OECD/SIGMA, <http://www.sigmaxweb.org/publications/principles-public-administration-european-neighbourhood-policy.htm>

⁵ <https://prozorro.gov.ua/>

У 2016 році ProZorro отримала міжнародну премію у сфері закупівель (the World Procurement Award) на відзначення її досягнень, а під час OGP GlobalSummit у Парижі 7 грудня того ж року було оголошено, що ініціатива отримала перший приз премії Open Government Awards 2016.

Українська влада зробила більшість цих реформаторських кроків переважно завдяки спільним зусиллям українського громадянського суспільства та іноземних партнерів, зокрема, ЄС та Міжнародного валютного фонду (МВФ). Ключовим моментом цієї співпраці стала прив'язка розподілу зовнішнього фінансування до дуже специфічних вимог щодо реформ – формула, яка була розроблена разом із громадянським суспільством.

У сфері боротьби з корупцією цілі реформ неможливо досягти без створення Антикорупційного суду, що постійно блокується правлячими партіями. Створення Антикорупційного суду та збереження незалежності НАБУ – вимоги міжнародних донорів – залишалися політичним викликом протягом усього 2017 року.

Антикорупційний суд зміг би швидко виносити рішення у корупційних справах; таким чином вдалось би оминати той факт, що на реформування всієї судової системи до того моменту, коли вона стане здатною ефективно розглядати корупційні справи, знадобляться роки. Більше того, українська влада продовжувала створювати труднощі для НАБУ, перешкоджаючи його діяльності, ускладнюючи будь-які скоординовані зусилля у боротьбі з корупцією.

Протягом 2017 року у справі Антикорупційного суду не вдалося досягти жодного прогресу. Проект закону щодо створення суду був поданий на розгляд Верховної Ради Президентом Петром Порошенком 22 грудня 2017 року у відповідь на тиск міжнародних донорів, але у проекті проігноровані ключові рекомендації Венеціанської комісії Ради Європи. Європейська комісія у своєму першому звіті щодо механізму призупинення безвізового режиму в 2017 році зазначила, що відповідність рекомендаціям Венеціанської комісії є «критично необхідною для забезпечення незалежності, ефективності та стабільності антикорупційного інституційного механізму». Якщо ЄС відкине проект, зареєстрований у пар-

ламенті, безвізові відносини між Україною та ЄС можуть бути поставлені під загрозу⁶.

International Crisis Group рекомендувала, аби «лідери України виправили свою провальну битву проти корупції. Міжнародні партнери Києва у ЄС повинні поставити суворіші умови для отримання фінансової допомоги»⁷.

Друга позиція України у розділі **«Наближення» (Approximation)** (Індексу 2015-2016 років) (після лідера рейтингу Молдови), підтверджує прогрес, досягнутий Києвом після підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Зокрема, йдеться про реформу правосуддя, успіхи у сфері свободі слова і зібрань, підвищення професійності державної служби.

У розділі **«Взаємозв'язок» (Linkage)** (Індексу 2015-2016) Україна на третьому місці після Молдови і Грузії, але далеко попереду від Вірменії, Азербайджану і Білорусі. Україна далі утримує передові позиції щодо глибини політичного діалогу з ЄС, але поступилася Грузії, Молдові і Вірменії щодо співпраці у сфері науки і освіти.

СИЛЬНА ПОЛІТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ З ЄС, АЛЕ НЕОБХІДНО ПРИШВИДШИТИ РЕФОРМИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Уряд створив Офіс європейської і євроатлантичної інтеграції у серпні 2014 року, аби координувати і моніторити імплементацію Україною Угоди про асоціацію з ЄС і що Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі, зокрема. Україна, єдина країна Східного партнерства, яка проводить щорічний саміт із ЄС, залишається лідером щодо політичного діалогу з ЄС.

Через нинішні реформи, пов'язані з Угодою про асоціацію з ЄС, і конфлікт на Сході Україна була у фокусі заяв Служби зовнішньої дії ЄС набагато

⁶ Civil Society Slates Ukrainian President Poroshenko's Draft Law on Anti-Corruption Court, bne IntelliNews, 27 December 2017, <http://www.intellinews.com/civil-society-slatesukrainian-president-poroshenko-s-draft-law-on-anticorruption-court-134661/?source=ukraine>

⁷ Ukraine: Will the Centre Hold? International Crisis Group, 21 December 2017, <https://www.crisisgroup.org/euro-central-asia/eastern-europe/ukraine/ukraine-will-centrehold-1>

частіше, ніж інші країни Східного партнерства. У 2014 році Україна прийняла Консультативну місію ЄС, створену для сприяння розвитку цивільно-го безпекового сектору. Україна також єдина країна Східного партнерства, яка запровадила спільний митний і прикордонний контроль як із сусідом, що входить до ЄС (Польщею), так і з сусідом, що не входить до ЄС (Молдовою).

ЄС залишається ключовим зовнішнім драйвером реформ в Україні, але необхідно більше зусиль, щоб забезпечити їхню незворотність. Один із викликів – виробити нові механізми, які б допомогли подолати внутрішній опір реформам. Діалог у рамках візової лібералізації – це історія успіху, але він втратив свій вплив, щойно були запроваджені безвізові подорожі для України у липні 2017 року. Ця ситуація вимагає нових креативних рішень, які б посилювали трансформаційну силу ЄС стосовно України. Українська експертна спільнота і прореформаторські сили можуть і надалі робити свій внесок у реформаторський процес, надаючи конструктивні пропозиції.

Головний пріоритет у відносинах Україна-ЄС – забезпечити імплементацію Угоди про асоціацію через адаптацію значного обсягу національного законодавства, відповідно до директив ЄС. Це законодавство спрямоване на створення правових рамок для реформ у різноманітних сферах. У 2016 році лише 36 директив (у повній мірі 23) були інкорпоровані в національне законодавство України – із 136 директив, як було заплановано на початку. Такий підхід не може бути задовільним, а тому необхідно більше внутрішнього і зовнішнього тиску для подолання застою і пришвидшення процесу прийняття рішень.

Відповідно до рейтингу Світового Банку Doing Business, Україна зберігає найгірші показники із країн Східного партнерства, пасучи задніх у таких сферах, як процедура сплати податків, договірна дисципліна, забезпечення майнових прав та антимонопольна політика⁸.

В Україні також відзначають низький рівень захисту прав інтелектуальної власності, згідно з Global Competitiveness Report⁹.

Запровадження Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі привело до поступового зняття

тарифів на експорт із ЄС, а також до гармонізації законодавства та інституцій України до відповідних норм ЄС.

Водночас адаптація не була повністю завершена у митних питаннях і спрощенні процедур торгівлі; Україна відстає від Молдови щодо гармонізації зі стандартами і технічними регуляціями ЄС у торговельних відносинах.

ЄС, частка якого в прямих закордонних інвестиціях України складає 69%, є найбільшим торговельним партнером України; зміщення в торгівлі від Росії в напрямку ЄС було пришвидшене через рішення не купувати газ напряму у Росії після конфлікту на Сході України. Це питання раніше використовувалося Москвою як ключовий інструмент впливу. Упродовж 2015-2016 років Україна зуміла повністю перейти від імпортування газу з Росії на реверсні поставки зі Словаччини, Польщі та Угорщини.

Сталий розвиток набув більшої пріоритетності на українському політичному порядку денному через створення урядом у 2016 році робочої групи високого рівня щодо імплементації цілей сталого розвитку ООН; на додаток до цього уряд готує положення щодо сталих державних закупівель. Цей напрямок є своєчасним, оскільки Україна показує найвищий рівень ерозії ґрунту порівняно з іншими країнами Східного партнерства в 2015-2016 році, помітна також тривожна тенденція до скорочення лісів.

⁸ Doing Business Ranking, <http://www.doingbusiness.org/rankings>

⁹ Global Competitiveness Report, <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015>

Ілюстрації, розміщені нижче, демонструють показники **Індексу європейської інтеграції країн Східного партнерства** за двома вимірами: Наближення (Approximation) і Взаємозв'язок (Linkage).

Наближення відображає ступінь імплементації країнами ключових норм ЄС і міжнародних стандартів у визначених сферах. Водночас **Взаємозв'язок** відбиває міждержавні зв'язки між бізнесом, громадянським суспільством і урядами в країнах Східного партнерства і ЄС.

Вища оцінка тієї чи іншої країни не означає, що у цій країні немає проблем, так само як і найвищий бал, «1» (країна отримує оцінку від «0» до «1»), не означає ідеалу, а відповідає аналогічним показникам середньостатистичної країни ЄС. Розробники методології індексу у якості країни-«шкали» обрали Литву як одну з найближчих держав до країн Східного партнерства за історичною спадщиною та траєкторією необхідних перетворень.

Детальну інформацію про методологію, про команду аналітиків, котрі працювали над дослідженням, а також повний текст самого документа можна знайти за посиланням: <http://eap-csf.eu/wp-content/uploads/index-2015-6-web.pdf>

МОЛДОВА

ГРУЗІЯ

УКРАЇНА

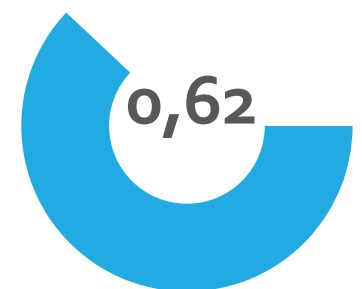
НАБЛИЖЕННЯ

2015-2016 роки

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

2015-2016 роки

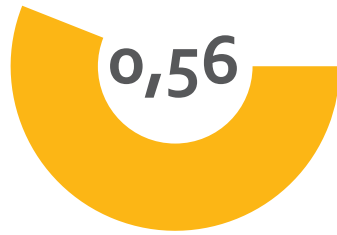
ВІРМЕНІЯ

АЗЕРБАЙДЖАН

БІЛОРУСЬ

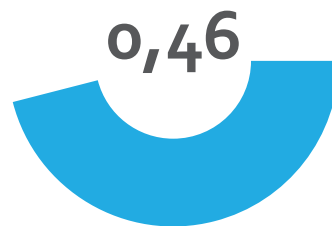
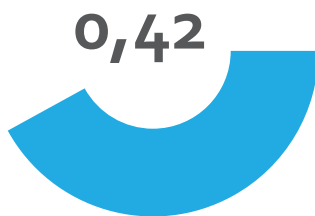
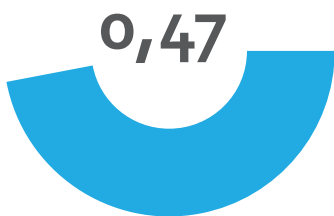
2015-2016 роки

НАБЛИЖЕННЯ

2015-2016 роки

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

НАБЛИЖЕННЯ

МОЛДОВА

ГРУЗІЯ

УКРАЇНА

ГЛИБОКА І СТІЙКА ДЕМОКРАТІЯ
(ДЕМОКРАТІЯ І ПРАВА ЛЮДИНИ)

0,71

0,71

0,7

ІНТЕГРАЦІЯ І КОНВЕРГЕНЦІЯ З ЄС

0,69

0,66

0,7

СТАЛИЙ РОЗВИТОК

0,78

0,64

0,77

ВІРМЕНІЯ

АЗЕРБАЙДЖАН

БІЛОРУСЬ

НАБЛИЖЕННЯ

ГЛИБОКА І СТІЙКА ДЕМОКРАТІЯ
(ДЕМОКРАТІЯ І ПРАВА ЛЮДИНИ)

0,58

0,32

0,28

ІНТЕГРАЦІЯ І КОНВЕРГЕНЦІЯ З ЄС

0,66

0,57

0,42

СТАЛИЙ РОЗВИТОК

0,81

0,78

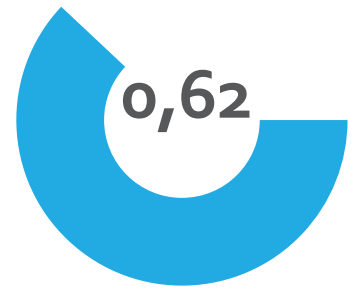
0,64

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

МОЛДОВА

ГРУЗІЯ

УКРАЇНА

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА,
ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ ТА СПІВПРАЦЯ

0,71

0,76

0,78

СЕКТОРАЛЬНА СПІВПРАЦЯ І ТОРГОВЕЛЬНІ ПОТОКИ

0,61

0,56

0,64

ГРОМАДЯНИ В ЄВРОПІ

0,72

0,66

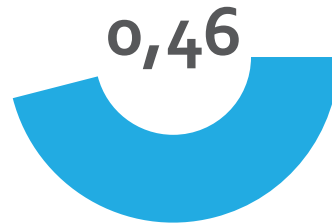
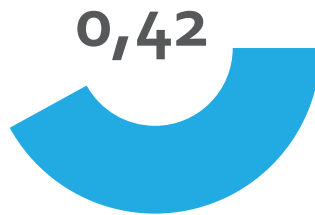
0,46

ВІРМЕНІЯ

АЗЕРБАЙДЖАН

БІЛОРУСЬ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

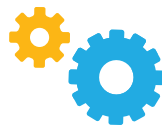

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА,
ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ ТА СПІВПРАЦЯ

0,45

0,31

0,48

СЕКТОРАЛЬНА СПІВПРАЦЯ І ТОРГОВЕЛЬНІ ПОТОКИ

0,39

0,5

0,35

ГРОМАДЯНИ В ЄВРОПІ

0,57

0,46

0,54

ГЛИБОКА І СТІЙКА ДЕМОКРАТІЯ (ДЕМОКРАТІЯ І ПРАВА ЛЮДИНИ)

МОЛДОВА

ГРУЗІЯ

УКРАЇНА

ДЕМОКРАТИЧНІ ПРАВА ТА ВИБОРИ,
ЗОКРЕМА ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ

0,72

0,68

0,59

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЗАХИСТ ВІД ТОРТУР

0,7

0,72

0,77

ПІДЗВІТНІСТЬ

0,82

0,74

0,74

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ МЕДІА

0,64

0,69

0,63

СВОБОДА СЛОВА ТА ЗІБРАНЬ

0,7

0,72

0,85

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

0,71

0,63

0,8

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЯ

0,79

0,68

0,75

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ

0,7

0,92

0,59

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

0,61

0,59

0,58

ВІРМЕНІЯ

АЗЕРБАЙДЖАН

БІЛОРУСЬ

ДЕМОКРАТИЧНІ ПРАВА ТА ВИБОРИ,
ЗОКРЕМА ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ

0,43

0,06

0,15

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЗАХИСТ ВІД ТОРТУР

0,64

0,33

0,05

ПІДЗВІТНІСТЬ

0,66

0,45

0,4

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ МЕДІА

0,53

0,23

0,22

СВОБОДА СЛОВА ТА ЗІБРАНЬ

0,46

0

0

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

0,74

0,41

0,34

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЯ

0,47

0,41

0,31

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ

0,67

0,49

0,63

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

0,63

0,49

0,43

ГЛИБОКА І СТІЙКА ДЕМОКРАТІЯ (ДЕМОКРАТІЯ І ПРАВА ЛЮДИНИ)

New Europe Center

<http://neweurope.org.ua/>

 info@neweurope.org.ua

 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>

 https://twitter.com/NEC_Ukraine